

jectio, eodem modo aliam difficultatem solvit, dicens infra, cap. 7, ad v. 3: *Vidit in celo cum palmis, stolis et coronis animas fidelium gentium, qui adhuc vivebant in terra.* Et rationem addit: *Erant beatae, et habiturae coronas.* Unde etiam non implicat quod Joannes, adhuc viator, à seipso potuerit edoceri, quatenus in visione prophetica apparebat in celo inter beatos.

Obj. 5^a: Quatuor animalia hic distinguuntur à viginti quatuor senioribus; atque, si per ista animalia intelligerentur evangelistae, ab ipsis distingui non possent, quandoquidem, utpote inter eminentiores sanctos, ad numerum viginti quatuor seniorum maxime pertinerent; ergo, etc. — Resp., cum Riberà, quatuor animalia seu evangelistas non distingui à viginti quatuor senioribus, quasi ipsi his inferiores sint, vel ad numerum illum aut illam dignitatem pertinere non possint, sed quod dignitate quiddam præterea emineant, ejus causâ extra illum numerum constitui et nominari debeant. Sic licet omnes apostoli fuerint pastores et doctores, tamen propter specialem quandam dignitatem aut prerogativam, quam præ his habuerunt, eosdem extra horum numerum constituit S. Paulus, ad Eph. 4, v. 11, dicens: *Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, ... alios autem pastores et doctores.*

QUESTIO II.

Quisnam sit liber signatus sigillis septem.

Cap. 5, v. 1: *Et vidi in dextera sedentis supra thronum librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem.* Similem librum memorat propheta Isaias, cap. 29, v. 11, dicens: *Et erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege illum; et respondebit: Non possum, signatus est enim; 12: Et dabitur liber nescienti litteras, et dicitur: Lege; et respondebit: Nescio litteras.* Origenes, hom. 12 in Exod., censet per istos libros intelligi sacras Litteras, quæ sunt liber scriptus intus et foris, quia continent multa clara et multa obscura. Hæc intus, illa dicit scripta foris. Et quidem per memoratum ab Isaiâ librum intelligi ejus prophetiam, admodum vero simile est: etenim obsecratis per peccata Judeis fuit liber clausus et signatus, non tantum respectu populi nescientis litteras, sed etiam respectu sacerdotum et doctorum jactantium sibi esse clavem scientiæ; nam et hi in istâ prophetiâ Christum Dominum adeo non intellexerunt, ut ipsam tanquam solentorem abjecerint et eructaverint. At vero apostoli intelligebant omnes utriusque Testamenti libros, cis enim à mortuis excitatus Dominus aperuit sensum ut intelligerent Scripturas, Luce 24, v. 45, et ad eundem finem misit eis Spiritum sanctum, qui ipsos docuit omnia. Quare ille per clausum et firmissime sigillatum librum non possunt intelligi sacre Litteræ: nam hunc librum nemo præter Christum Dominum intelligere poterat. Itaque

Resp. et dico: Per librum istum, quem Joannes vidit, intelligitur sapientissima et incomprehensibilis Dei memoria, in qua descriptus est divine providentiæ modus, quo Dominus Ecclesiam suam reclusam est usque ad finem seculi, ac in perpetuas æternita-

tes. Hæc enim omnia sunt secretissima, et præter divinam majestatem nemo illa novit, nisi Christus Dominus, cui patent omnes thesauri divine sapientiæ; et ille hujus libri aliqua hic revelat S. Joanni. Ita hunc locum intrepreatur S. Irenæus, lib. 4, cap. 57; qui ibidem librum istum rectè appellat *librum patenam*, id est, divine ac paternæ in nos providentiæ.

Porrò antiquorum libri erant volumina quæ circa cylindrum aut baculum convolvebantur, non autem conjungebantur paginatim, sicut hodie fieri solet. Hinc S. Joannes dicit etiam infra, cap. 6, v. 14: *Calum recessit sicut liber involutus; et Isaias, cap. 54, v. 4: Cœli complicabuntur sicut liber; item Ezechiel, cap. 2, v. 9: Ecce manus missa ad me, in quâ erat involutus liber, et expandi illum coram me, qui erat scriptus intus et foris.* Et hi libri scribebantur duntaxat intus, nisi dum corticis aut membranæ facies non capiebant omnia, aut dum erat nimia scribendorum copia. Unde quia in hoc libro scripta fuerunt tota secreta mysteria, ut una facies non posset capere omnia, ideo non tantum intus, sed etiam foris, id est, à tergo in exteriori facie, Joannes eum scriptum fuisse asserit.

Ceterùm illi qui per prælatum librum intelligunt sacras Litteras, per septem ejus sigilla intelligunt septem Spiritus sancti charismata, per quæ sunt scriptæ istæ Litteræ, et sine quibus non possunt intelligi. Verùm hæc expositio non congruit præsentis loco: nam seq. cap., ad primi sigilli aperturam, exit equus albus, ad secundi aperturam exit equus rufus, et ita fit ad singulas aperturas, ad quas revelatur aliqua magna mutatio quæ futura erat in Ecclesia. Proinde per septem sigilla intelliguntur septem istæ in Ecclesia mutationes; et ita sensus est: Hunc librum nemo poterit legere, adeoque nec intelligere, nisi primum viderit istas septem mutationes; et istas præter Dominum Deum nemo potest adducere aut permittere, nisi solus Agnus Dei. Unde sigilla hic accipiuntur pro rebus sigillatis.

Petes quemnam sint septem cornua Agni et septem ejus oculi, de quibus cap. 5, v. 6. — Resp.: Nonnulli per septem cornua intelligunt septem angelos, seu episcopos ecclesiarum Asiæ, de quibus cap. 2 et 3. Dionysius Carthusianus intelligit omnia regna et imperia mundi, quæ sunt in manu et potestate Christi. Verùm melius per ista septem cornua et septem oculos intelliguntur septem spiritus, ut mox se explicat Joannes, dicens: *Qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.* Porrò hi septem spiritus sunt supra, cap. 1, quæst. 1, memorati septem principales angeli, qui non soli divine Majestati ministrant, sed etiam ipsi Agno, id est, humane in Christo nature; hæc enim à Deo accepti supremam in omnem creaturas potestatem et auctoritatem. Et isti septem angeli sunt ejus septem cornua, quia sunt ejus militiæ et fortitudinis, quæ in Scripturâ sacrâ significatur per cornua, puta Psal. 74: *Omnia cornua peccatorum confringam, et exaltabuntur cornua justi.* Itaque dicuntur esse cornua, quia sunt fortissimi ad profligandos demones, ad vitandam Ecclesiam, ad patranda miracula, ad de-

fensionem justorum, et vindictam impiorum. Angeli isti etiam dicuntur esse Agni oculi, quia sunt ejus executores ad contemplandas ac ipsi referendas actiones hominum totius mundi. Unde de his dicitur Zachar. 4, v. 10: *Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam terram, uti et hic dicitur missi in omnem terram.* Deus enim licet omnia per se videat, ad suam tamen magnificentiam creavit etiam tales ministros, quibus tanquam instrumentis fortitudinis et providæ sapientiæ suæ utitur.

CAPUT VI.

Agnus aperit sex prima libri signati sigilla, et S. Joannes videt quatuor equos, et alia quæ ad apertionem sigillorum se manifestant. Septimi verò sigilli apertio usque ad caput 8 differtur.

QUESTIO PRIMA.

Quidnam significent equus albus et equus rufus.

Vers. 1: *Et vidi quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis. Reserato primo sigillo, antequam hæc evolveretur, S. Joannes vocatur ut evolutionem videat, et arcana contenta in primâ parte libri; et vocatur ab uno, id est, à primo quatuor animalium. Unum enim pro primum hic accipitur more Hebræorum, ut dies unus, Gen. 1, v. 5; una sabbatorum, Marci 16, v. 2. Unde S. Joannes, v. 3, sigillum, quod post hoc primum aperitur, secundum appellat.*

Vers. 2: *Et ecce equus albus.* Per hunc equum nonnulli intelligunt glorificationem Christi Domini humanitatem: nam huic Deus Verbum insidet, ac ipsa utitur tanquam equo ac instrumento. Verùm cum verba sequentia manifestè insinuant quod Christus homo fuerit hujus equi insessor, clarum est quod ipse non possit intelligi per equum. Itaque

Resp. et dico: Per equum album intelliguntur viri apostolici et præcones evangelici, de quibus etiam dicitur in Canticis canticorum, cap. 1, v. 8: *Equitavi meo in curribus Pharaonis assimilavi te: hi enim in initio Ecclesiæ occurrerunt per totam mundum, et Christi Evangelium intra paucum tempus quocumque deportaverunt; et ubique contra diabolum generosè pugnaverunt. Hinc rectè comparantur equis: equus enim est animal velox, bellicosum ac firmissimum jumentum. Porrò singularis numerus hic assidue ponitur pro plurali.*

Et qui sedebat super illum habebat arcum. Hujus albi equi iterum fit mentio cap. 19, v. 11, et de ejus insessore dicitur: *Qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis et Verax, et cum justitia judicat et pugnat.* Manifestum igitur est quod insessor hujus albi equi sit Christus Dominus, cujus arcus et sagitte laudantur etiam à Psal. regio, psal. 119: *Sagitta potentis acuta; in quæ verba S. P. August. ita scribit: Sagitta potentis acuta verba Dei sunt. Ecce jacuntur et transfingunt corda, et amor excutitur, non interitus comparatur. Sagittat cor amantis ut adjuvet amantem. Item: Sagitta tunc acuta, (hinc) populi sub te cadent, in corda inimicorum regis, psal. 44.* Hæc ergo sagitte sunt evangelicæ prædicatio, quam per charitatem fixit et firmavit Christus Dominus in gentium, qui Domino Deo ini-

mici erant, cordibus, atque ita omnes mundi populos fecit cadere, et Domino Deo esse subiectos atque amicos. Hujusmodi igitur arcum gerit hic Christus Dominus. *Et data est ipsi corona, utique in resurrectione: tunc enim exaltavit illum Deus, et dedit illi novam quod est super omne nomen, ut ipsi flectatur omne genu, caelestium, terrestrium ac infernorum. Et ita coronatus exivit vincens ut vinceret; hoc est, qui mortem jam vicerat, denuò exivit ut evangelicæ prædicatione vinceret diabolum, et ut sibi acquireret imperium super omnes gentes. Porrò hujus victoriæ symbolum est equus albus. Unde etiam quinque angeli, qui pro Judeis contra copias Antiochi, et telæ et fulmina jaculando, victoriam pepererunt, in equis fulgidis apparuerunt, 2 Machab. 10, v. 29. Et olim victores in triumpho equis albis vectari solebant, uti de triumpho Diocletiani et Maximiani scribit Pomponius Lælius: *Post triumphantium currus ex auro et lapillis pretiosis, quem trahebant quatuor equi candore certantes cum nive, etc.**

Vers. 5: *Et cum aperuisset sigillum secundum, ... v. 4, exiit alius equus rufus.* Equum hunc, uti et duos sequentes oppositos esse primo, manifestum est ex eo quod istis tribus characteres primo oppositos tribuat S. Joannes. Nam primus est albus; albedine tantum fausta et læta pretendit; rufus pacem terræ conturbat; niger habet stateram iniquam; pallidus seorsorem habet mortem, et infernum comitem.

Porrò quod per equum rufum significetur bellum à Romanis imperatoribus paganus illatum religioni Christianæ, communiter sustinent interpretes. Unde dicitur rufus propter effusum SS. martyrum sanguinem. Nec insolitum est ut prophetae per equos rufos imperia sanguinolenta represententur: nam per reforum eorum quadrigam Nabuchodonosor et alii Chaldeorum reges sanguinari demonstrati sunt. Zachar. 6, v. 2.

Quandonam verò hic Ecclesiæ status, sanguine martyrum rubens, ineeperit, non satis constat inter auctores. Interim à Lapide et Fromondis putant quod ineeperit à persecutione Neronis, et duraverit usque ad tempora Constantii Magni. Attamen, cum Nero (item Domitianus) persecutionem excitaverit antequam conscripta esset Apocalypsis, et prophetia non sit de præteritis, sed de futuris, melius videntur sentire illi qui asserunt quod prophetia de equo rufo coepit impleri sub persecutione Trajani et aliis eam subsequentiibus usque ad Constantinum. Igitur equi rufi et innumerabilium martyrum sanguine cruentati, sunt hi præsertim imperatores: Trajanus, Adrianus, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, Septimius Severus, Julius Maximinus, Decius, Valerianus, Aurelianus, et denique omnium cruentissimi Diocletianus et Maximilianus. Etenim ex omnibus historiis constat quod Diocletianus in Oriente, Maximilianus in Occidente innumerabilem Christianorum multitudinem variis suppliciis trucidaverunt, staterintque Christianismum toto orbe extingere. Unde unico mense numerata sunt septemdecim millia martyrum trucidata à Diocletiano. Vide Eusebium, lib. 8 Histor. ecclesiast.

Et qui sedebat super illum. Nonnulli per hujus equi insessorum intelligunt Trajanum, et quemvis alium eum subsequentem Ecclesie persecutorem. Verum, cum Ecclesie persecutores melius per ipsum equum rufum quam per equi insessorum represententur, non videtur hæc expositio esse satis vero similis. Itaque sicut Christus equi albi, sive prædicatoris evangelici insessor fuit, sic equi rufi, sive persecutoris Ecclesie, insessor est diabolus. Hinc datum est ut numeret peccata de terrâ, et ut invicem se interficiant. Diabolus enim fecit ut propter christianam fidem amicus amicum, frater fratrem, pater filium, imò et filius patrem proderet ad mortem. Etenim videns deseri idolorum templa, et omne humanum genus currere ad Redemptorem, actus in rabiem, excitavit ista pessima persecutionis bella, ut scribit S. Cyprianus, lib. de Unit. Eccl.

Et datus est ei gladius magnus; utique à Domino Deo est datus: omnis enim potestas, etiam malè agendi, est à Deo malum illud permittente. Hinc à diabolo percussus propheta Job dixit, cap. 19: *Manus Domini titigit me; et rursus in Evangelio Math. 10, v. 54, Christus dixit: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium; hoc est, sum permissurus, et diabolo ac gentilibus Romanorum imperatoribus daturus potestatem ut tollant pacem de terrâ, et Ecclesiam terribiliter persequantur.*

QUESTIO II.

Quid significant equus niger et equus pallidus.
Vers. 5: *Et ecce equus niger.* Per equum nigrum intelliguntur hæresiaracha, quorum scelerata dogmata sunt tenebrosa et nigra, et hominum animas ac totum mundum faciunt esse tetrum et nigrum. Etenim sicut veritas fidei lux est, ita hæreses, exstinctæ veritatis luce, tenebræ sunt. Porrò hæresiaracha hic recto ordine sequuntur cruentos Ecclesie tyrannos: nam licet semper ab ipso apostolorum tempore fuerint hæreses, hæ tamen tantum singulariter invalescere, et Ecclesie vexanda vires habere cœperunt post extinctos istos tyrannos, et à M. Constantino imperatore donatam ecclesiis pacem. Tunc enim statim nata est hæresis Ariana, ex qua (uti è putrido cadavere vermes) nate sunt plures aliæ; et quæ hoc modo crudeliter vexavit Ecclesiam, quàm omnes persecutiones gentium, quia persecutiones quas Ariani imperatores Constantius et Valens, et quidam alii Ariani reges fidelibus intulerunt, fuerunt cruentissime.

Et qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua. Per equi hujus insessorum rursus intelligitur diabolus, qui ex equo rufo desilierat in equum nigrum. Etenim diabolus videns idolorum templa non tantum deseri, sed etiam à M. Constantino claudi, actus est in majorem rabiem, et excogitavit præfatum novum persecutionis genus. Porrò per stateram alii intelligunt hæreticorum mores; quia, inquit, statera est symbolum justitiæ, quam hæretici semper præ se ferunt; sunt enim lupi in vestimentis ovium; et pietatis, cuius veritatem abnegant, semper ostentant speciem. Alii per stateram intelligunt S. Scripturam, siquidem per hæc omnis fidelis appendere ac

ponderare debet omnia dogmata et opera sua; et hoc se etiam facere pretendunt hæretici. Hinc Lutherus in omnium suorum sequacium vestimentis jubet inscribi hæc sententiam: *Verbum autem Domini manet in æternum;* et quandoque, sano sensu, non malè dixit S. Biblia esse librum hæreticorum; ex Bibliis enim omnes hæretici conantur suos errores stabilire. His ergo de causis variè putant quod hæreticorum equitator diabolus hic gerat stateram. Sunt interim nonnulli qui existimant quod per stateram aptius intelligatur audax et temerarium hæreticorum ingenium, quod omnia christiana dogmata ac ipsas etiam sacras Litteras non veretur trutinare et judicare. Hanc autem stateram diabolus dicitur catenis habere in manu sua, quatenus eadem mediante falsam doctrinam tanquam cibum vite ponderat, et distribuit pluribus antea fidelibus, quibus pro pane venentum ministrat, et in hæresi emittit.

Vers. 6: *Et audivi tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, et tres bilibres hordei denario.* In Græco pro bilibris habetur vox *choriaz*, quæ est mensura aridorum, tantum capiens tritici quantum uni homini sufficit ad unius diei victum. Interim Latinus interpres eam exposuit per ponderis vocabulum, ac ipsi ascripsit duas libras, id est, viginti quatuor uncias; tantum enim triticeæ panis possit homo de die comedere. Porrò hordeum, utique animalium cibus, est tritico longè vilius; et ideò Apocalypsis inter ipsa ponit proportionem unius ad tria. Atverò denarius est consuetum diurni laboris stipendium, prout liquet ex Evangelio, ubi dicitur paterfamilias operarios misisse in vineam suam, et singulis dedisse denarium diurnum.

Hic igitur prædicatur sub isto nigro equo futuram in mundo tantam annonæ caritatem, ut unica tritici, aut trina hordei bilibris valeat integro denario; adeòque quis operarius obligetur ex solo pane vivere, et non possit emere aliquid obsonii; et si tantilla solius panis portio ipsi non suffecerit, cogitur cum bestibus vorare hordeum. Quæ omnia intelligenda sunt de caritate annonæ spiritualis, nimirum verbi Dei, seu orthodoxæ doctrinæ. Porrò triticeum significat doctrinam et intelligentiam sublimiorum fidei mysteriorum; hordeum verò fidei rudimenta, quæ dantur hominibus simplicibus, tanquam hordeum jumentis: Christiani enim simplices nomine jumentorum quandoque appellari possunt, ut psal. 55: *Homines et jumenta salvabis, Domine.*

Talis autem tritici et hordei caritas in Ecclesia fuit quando in concilio Ariminensi Valens Arianus episcopus dolose concepit novam formulam fidei, quæ non tantum præcedentia decreta istius concilii, sed etiam concilii Niceni implicite revocabatur, et prætextu publicæ pacis quadringenti Patres, partim persuasi, partim à Constantio imperatore Ariano cœciti sunt isti formulæ subscribere, resistente inter primos S. Servatio Tongrorum episcopo, ut narrat Severus Sulpitius, proximis illorum temporum scriptor. Tunc episcopi Ariani, et varii Catholici ab Arianis se-

ducti, ad diœceses suas redeuntes, Ariatorum erroribus oves suas pascere cœperunt. Unde, ut loquitur S. Hieron., *Damnatio Nicenæ fidei conclamata fuit, et ingeniosus orbis terrarum se Ariatum esse miratus est.* Unde patet non tantum triticum hominum, sed etiam hordeum jumentorum illis temporibus rarum ac carum fuisse. Tunc tamen Christus fideles suos non deseruit; sed per SS. Athanasium, Eusebium Vercellensem, Basilium, aliosque episcopos et sacerdotes orthodoxos necessariam fidelibus verbi Dei, veræque fidei alimoniam suppeditavit; licet sobriè et furtim sæpè, ac tantum ad necessitatem, non ad abundantiam, uti fit in locis ubi dominantur hæretici, puta in Angliâ, Scotiâ et alibi.

Porrò in textu supra citato additur: *Et vinum et oleum ne leseris, hoc est, licet triticum et hordeum doctrinæ christianæ leseris, et redegeris ad istam caritatem per hæreses et sincere fidei corruptelas, inhibetur tamen tibi, qui in equo nigro sedes, ne Ecclesie sacramenta corumpas.* Sunt enim vinum et oleum, quæ Samaritanus vulueribus saucii peregrini infudit, Lucæ 10, v. 54, id est, quibus duo vulnera peccati originalis, concupiscentiæ et ignorantia sanantur; vinum enim cor, sive voluntatem hominis, ad pugandum contra concupiscentiam carnis, licitificat et roborat; oleum autem lucem accendit, quæ ignorantie tenebras pellit. Hanc autem lucem et spirituale robur Sacramenta ministrant, dum gratiam infundunt.

Hinc patet hæreticos nostri temporis deteriores in hæ parte esse Ariani et cæteris Ecclesie illius ævi hæreticis, qui vinum et oleum ita leserunt, ut ferè universa Ecclesie sacramenta, præter baptismum, sustulerint. Ita Fromondus.

Vers. 7: *Et cum aperisset sigillum quartum, v. 8: Ecce equus pallidus;* per hunc equum intelligitur secta Mahometis, puta, Turcæ, Scythæ et Saraceni. Hi enim post Gothos, Arianos, aliosque prisicos hæreticos, circa annum 650 Ecclesiam gravissimè infestârunt, et jugiter infestant. Hæc secta rectè comparatur equo pallido: nam sicuti equus est animal audax, ferox, bellicosum et lascivum, sic hæc secta per vim bellicam est introducta, et ferro et armis est dilatata. Insuper Mahometes in lege sua libidinem permisit; libido autem cum spiritu et sanguinem exhauriat, facit pallidos et luridos.

Et qui sedebat super eum, nomen illi Mors. Hujus etiam equi insessor est diabolus; ipse enim est principalis auctor cladum quæ Christi Ecclesiam invadunt, ad quas inferendas utitur infidelibus, tanquam equis et instrumentis animatis. Porrò licet per metonymiam diabolus mors appelletur, quia est auctor mortis tam corporalis quam spiritualis, tamen hoc loco ob duo alia motiva nomen illud ipsi tribuitur: 1° quia Mahometana secta nihil magis ambit quàm mortem et extinctionem omnium Christianorum; 2° quia ista secta se propagari mandat, non per predicationem, sed per bella ac prelia, et omnibus istis contra Christianos morientibus promittit plenas in futurâ vitâ carnales delicias, atque ita omnes etiam sui se-

ctatores præcipitat in mortem.

Et infernus sequetur eum. Aliqui consent quòd infernus sequetur etiam duos priores equos, utique ad ipsos simul cum insessoribus suo tempore abhorrendos; et quòd hi ab illo sint absorbendi certissimum est. Attamen hoc loco videtur infernus hunc solum equum esse secutus ob singularem causam: nempe ut Dominus Deus ostenderet Mahometanos, qui carnalia gaudia sibi in cælo promittunt, non esse destinatos ad hæc, sed ad tormenta inferni.

Et data est illi potestas super quatuor partes terre, nimirum super omnes quatuor terre plagas, orientalem, occidentalem, septentrionalem et australem. Secta enim Mahometis ab Arabiâ, unde tanquam à centro suo incepit, per viciniam Persiam, et vastissimas alias regiones, ac plurimas Oceani Indici insulas, ad ultimum Orientem excurrit; in Occidentem verò per universam Africæ longitudinem usque ad fretum Herculeum et viciniam Hispaniam, cuius optimam partem Saraceni plurimis annis occupaverunt. In septentrionem per Syriam et Palestinam, ac totam Asiam minorem et maris Egei insulas, per Græciam, Thraciam, Hungariam, deinde ultra Pontum Euxinum, in Tartariam latissimè diffunditur. In Austrum per totam Ægyptum usque ad Abyssinios expanditur. Unde secta Mahometana videtur plus quàm quartam partem orbis terræ habitabilis, et tempore S. Joannis cogniti, occupasse.

Interficere gladio. Data utique est ei potestas ad interficiendum gladio, tam materiali quàm spirituali. Nam Mahometes, postquam Arabiæ regnum est adeptus, gladio et armis religionem suam in vicinas provincias cepit propagare, interficiendo eos qui ejus Alcoranum volebant recipere. Gladius autem spiritualis est verbum Dei adulteratum, quo Mahometes et hæretici animas suorum sectariorum interficiunt.

QUESTIO III.

Quid intelligatur per altare, sub quo Joannes vidit animas interfectorum.

Vers. 9: *Et cum aperisset sigillum quintum, vidit subius altare animas interfectorum, seu SS. Martyrum, qui occisi sunt primis illis Ecclesie temporibus, quæ per equos rufum, nigrum et pallidum designata fuerunt.* Etenim cum in primo sigillo, equo albo significatum sit lætum et faustum Christi in Ecclesia regnum, mox tria sequentia sigilla reserârunt tres equos illi contrarios: nempe, ut supra diximus, tres generales Ecclesie persecutiones sibi invicem ordine succedentes: et hinc hoc quinto sigillo aptè et consequenter inducitur communis vix fidelium, qui in iis passi sunt, puta martyrum optantum et orantium pro fine et termino persecutionum, ut scilicet Deus eas terminet, inhibeat et sistat; utque sanctos coronet, et persecutores puniat; quibus respondet Deus, jubetque ut requiescant ad hoc tempus modicum, donec compleantur cœnervi eorum qui interficiendi sunt, sicut et illi, scilicet ab Antichristo. Hujus enim tempus erit modicum, quo complebitur martyrum et electorum numerus, et regnum Christi gloriosum adveniet.

Porrò, cum in cœlo nec templa nec altaria propriè dicta reperiantur, ut liquet infra ex cap. 21, videtur nomine præfati altaris intelligendus Christus Dominus. Etenim quod nostra altaria sint Christi Domini celestis et invisibilis altaris figure et sacramenta, disertè tradit S. Gregor. Nazianz., orat. 28, et ipsam cuncti sacrorum rituum expositores constanter sequuntur. Hæc de causâ antiquæ ecclesiæ non poterant haberi nisi unum altare; quia nempe non est nisi unus Deus; unus Christus, una Ecclesiâ. Eadem de causâ antiquæ ecclesiæ canon mandat ut fracto aut moto altaris lapide, sit profanata tota ecclesiâ, ac denudò consecrari debeat, quia nimirum dum Christus Dominus è corde nostro per fidei defectum est ablatas aut motus, eversa est omnis nostra justitia, ac omne ædificium christianitatis; ejus enim fundamentum est fides in Christum.

Cum autem Christus Dominus sit cœlestis altare, ac per nostra terrestria significetur, exponit S. Gregor. Magnus, lib. 5 psal. Penitent., dicens: *Altare Dei Filius est. Ipse est atque eni in hæc cili cordium nostrorum sacrificia imponimus, et in quo cogitationes illicitas, ne convalescant, nactamur.* Eidem omnes in cœlis sancti imponunt, et per omnem æternitatem imponent aureas phylaxas odoramentorum; omnia enim et nobis et illis sunt per Dominum nostrum Jesum Christum. Hinc ipse est commune nobis altare.

Quare autem SS. martyrum animæ sicut subitis altare istud, non supra ipsum, rursus exponit S. Gregor., lib. 2 Moral., cap. 4; ubi ait per hoc significari internum secretum, in quo animæ usque ad iudicium diem custodiuntur. Interiora enim altaris sunt omnino res secretissima. Glossa ordinaria quam, Supplement. q. 95, sequitur S. Thomas, dicit per hoc significari quod iste anima necdum sint consecrate suam plenam beatitudinem, sed adhuc hærent in gradu inferiori. Id ipsum etiam dicit S. Bernardus, serm. 4 de omnibus Sanctis, ubi in præcitatum Apocalypsis locum ita scribit: *Altare ipsum, de quo nobis habendus est sermo, nihil aliud arbitror esse quam corpus ipsius Domini Salvatoris.... Interim ergo sub Christi humanitate felicitati sancti quiescunt, in quam nimirum desiderant etiam angeli ipsi prospicere, donec veniat tempus, quando jam non sub altari collocentur, sed exaltentur super altare; sed quid dicit? Numquid humanitatis Christi gloriam, non dicam hominum, sed vel angelorum assequi poterit quis, nedum, superare? Quoniam igitur modo super altare dixerim exaltandos eos qui nunc sub altare quiescunt? Visione utique et contemplatione, non prelatione. Ostendit enim nobis Filius seipsum, non in formâ servi, sed in formâ Dei. Ostendit nobis Patrem et Filium, et Spiritum sanctum, sine quâ nimirum visione nihil sufficeret nobis.... Unde et beatus Joannes in Epistola sua: « Nunc, inquit, filii Dei sumus, sed nondum est appaerit quid erimus. Scimus autem quoniam cum est appaerit, similes et erimus, quia videbimus eum sicuti est. » In æternâ illâ et perfecta beatitudine fruamur Deo.... In hoc enim erit vita æterna et perfecta. Ex quibus verbis liquet quod juxta S. Bernar-*

dum animæ illæ idè dicantur esse sub altare, quia ante extremum iudicii diem non perfurunt plenâ et perfecta beatitudine, nimirum animæ et corporis, sed eâ perfurunt tantum postea, cum exaltate fuerint super altare, eo quod tunc Deum visuræ sint modo perfectiori quàm ante. Visio enim Dei clara et intuitiva plures habet perfectionis gradus, et, juxta S. Bernardi mentem, etiam intensivè et quoad gradus augebitur sanctorum felicitas post generalem corporum resurrectionem.

Alia insuper ratio est quod antiquum Judaici templi altare esset firmissimum, et cunctis ad ipsum fugientibus præberet azylum. Apocalypsis loco præcitato affirmat cœlesti altare esse longè firmitus, ac cœns azylum longè securius; idè què istè à Domino Deo custoditis SS. martyrum animas à suis persecutoribus nihil amplius timere.

Ex isto Apocalypsis loco Ecclesiâ acceptit ansam et fundamentum non consecrandi sua altaria sine reliquiis SS. martyrum, prout patet ex Pontificali Romano, ubi conditas sub altaris lapide martyrum reliquias, seu positus ipsorum animas episcopus uti alloquitur: *Sub altare Dei sedes accepistis, intercedite pro nobis ad Dominum Jesum Christum.* Unde sicut Deus eorum animas sub Christo Domino, qui est cœlestis altare, sic Ecclesiâ ipsorum corpora sub suis altariis, quæ Christum Dominum representant, collocat et custodit. Atque ita proficitur Christum Dominum et SS. martyribus, et omnibus nobis esse perpetuum animæ et corporis custodem, ac tutorem.

Vers. 11: *Et datæ sunt illis singule stolas albe; et dictum est illis ut requiescant adhuc tempus modicum, donec complentur conservi eorum.* His verbis innuitur non nisi singulas singulis, non autem duplices singulis datas fuisse stolas albas, id est, gloriam animæ, donec in resurrectione corporum duplicibus vestiantur, uti exponit S. Gregor. in 5 psal. Penit., ubi ita scribit: *Quid est singulis illis stolas albas tribuere, nisi animabus eorum beatitudinis æternæ immortalitatem conferre? Quia verò est, donec electorum numerus impleatur, nisi futuræ resurrectionis gloriam expectare? in quâ nimirum singulas herim stolas albas accipient, quia immortalia, et incorruptibilia corporum vestimenta resument. Quia ergo sancti viri ad æternæ felicitatis præmia, non solum animâ, sed etiam corpore post iudicium transeunt, rectè de eis dicitur quia in terrâ sua duplicia possidebunt.*

Datæ igitur sunt stolas: Prima, est felicitas et requies animarum; secunda, immortalitas et gloria corporum. Unde et dicunt: « Vindicta, Domine... » non tantum vindictæ cupidi, sed ex desiderio resurrectionis et glorificationis corporum suorum; quoniam nimirum usque ad diem iudicii differendam esse non dubitant, ait S. Bernardus, serm. 3 de omnibus Sanctis. Et hæc ad præfatum Apocalypsis locum respicit Ecclesiâ. In suo officio decantans, S. P. Augustinus esse jam in cœlis decoratum unâ stolâ, ac securum de reliquiâ; quia nempe non solum martyrum, sed et SS. confessorum animæ sunt sub altari, clamant ad resurre-

ctionem suorum corporum, atque accipiunt præemoratam divinum responsum, et per ipsum sunt securæ de accipiendâ suo tempore secundâ beate resurrectionis stolâ; atque ita nullam patiuntur mentis inquietudinem, nullum dispendum veræ beatitudinis.

QUÆSTIO IV.

Quoniam prædicantur in apertura sigilli sexti, et subsequentibus apocalypsicis visionibus.

Quamvis circa expositionem eorum quæ revelantur in reseratione quinque primorum sigillorum, interpretes faciliè inter se conveniant, aut saltem conciliari queant, tamen in exponendis eis quæ tum in reseratione sigilli sexti, tum in subsequentibus apocalypsicis visionibus prædicantur, nullam inter se dissidentiam. Quidam enim contendunt quod in istis visionibus agatur de eis quæ in fine mundi circa tempora Antichristi eventuræ; et ita sentiunt SS. Justinus Martyr, Iræneus, Papias, et plures alii, quos citat Calmet, præfat. in Apocalyp., art. 2. Alii è contra prætendunt quod Apocalypsis vaticinâ, exceptis his quæ tribus ultimis capitibus continentur, jam inde diu impleta sint in Româ pagana. Et horum sententiam fusè prosequitur, et optimè probat ac defendit illust. D. Jacobus Benignus Bossuet, Meldensis episcopus; qui non solum subtilissimè, sed etiam eruditissimè in Apocalypsim scripsit, ejusque visiones illustravit, ac nullum lucis obscurissimæ huic materie attulit. Interim nos, ut distinctè procedamus, primò hic proponemus istud, quod nobis videtur esse verum ac genuinum systema, cui Apocalypsis veluti basi suæ innititur; deinde singulas visiones suis respective locis per partes explicare conabimur. Sit igitur

§ 1. Quodnam sit plausibilis Apocalypsis systema.

Resp. et dico 1°: In Apocalypsi S. Joannes non tantum describit ea quæ eventient tempore Antichristi, sed etiam illa quæ post sua tempora eventura erant sub Româ pagana, seu tempore imperatorum ethnicorum.

Prob. 1°: Intentum S. Joannis in Apocalypsi, ut omnes latenter, est describere graves Ecclesiæ persecutiones, et illustres illius triumphos, ad consolandum et in adversis confortandos fideles; atqui in hunc finem non tantum necessarium erat ut describeret persecutionem ab Antichristo excitandam, sed etiam persecuciones ab imperatoribus ethnicis contra Ecclesiâ movendas, quandoquidem et hæc fuerint gravissimæ; ac consequenter fideles tunc maximâ consolatione indigerunt; ergo, etc.

Prob. 2° ex S. P. Aug., qui, lib. 20 de Civ. Dei, cap. 8, de Apocalypsi dicit: *Totum hoc tempus, quod liber iste complectitur, est à primo adventu Christi usque ad seculi finem, quo erit secundus ejus adventus.* Ergo, juxta S. Aug., in Apocalypsi non solum describuntur ea quæ eventura sunt tempore Antichristi, sed etiam illa quæ jamdiu evenierant primis Ecclesiæ sæculis, nimirum persecuciones quas contra Ecclesiâ moverunt imperatores ethnici.

Prob. 3° quia, ut infra monstrabimus, per bestiam de qua agitur cap. 13, non potest intelligi Antichristus; item per Babylonem et meretricem magnam,

de qua cap. 17, necessariò intelligitur Roma pagana, qualis fuit sub imperatoribus ethnicis. Ergo ea quæ ibidem describuntur, non videntur intelligenda de tempore Antichristi.

Dico 2°: In Apocalypsi varia descripta sunt, quæ tam intelliguntur de persecutionibus, et Ecclesiæ triumphis, qui fuerunt initio nascentis Ecclesiæ sub Româ pagana, quàm de persecutione ab Antichristo excitanda, et de iis quæ eventient circa finem mundi.

Prob. 1°, quia certum est juxta omnes quod fecunditas Scripturæ sacræ non semper exhaustur per unum sensum litteralem, ac consequenter quod nus et idem Scripturæ locus possit habere plures sensus litterales, modo isti sensus sibi invicem non repugnent; ergo nihil implicat quominus aliqua sint in Apocalypsi descripta, quæ tam intelliguntur de initio nascentis Ecclesiæ, quàm de tempore Antichristi, seu fine mundi. Unde, quemadmodum illa verba S. Pauli 2 ad Timoth. 3, v. 1: *In novissimis diebus instabunt tempora periculosa*, juxta interpretes non solum denotant tempora quæ erunt in fine mundi, sed etiam designant tempora proximè secutura; ita similiter videntur varia esse in Apocalypsi, quæ non tantum denotant tempus Antichristi, quod erit in fine mundi, sed quæ etiam designant tempora post scriptam Apocalypsim proximè secutura, nimirum tempora imperatorum ethnicorum, Ecclesiæ sequentium.

Prob. 2°: Juxta ea quæ diximus in Hlistor. et Concord. evangelicæ. cap. 25, quæst. 5 et 6, et secundum omnes interpretes communiter, in præfata prophetiâ Christi, de qua Matth. 24, varia sunt quæ tam de urbis Jerusalem, quàm de urbis excidio intelligi possunt et debent; idque idè quia intentum Christi est ibidem respondere apostolis, qui de utroque excidio ipsam interrogaverant; atqui, ut ex supra dictis et ex S. Aug. liquet, etiam intentum S. Joannis in Apocalypsi, est describere ea (præsertim graves Ecclesiæ persecutiones) quæ erunt à primo Christi adventu usque ad secundum; ergo et in eadem videntur varia esse quæ tam de temporibus proximè securis quàm de tempore Antichristi intelligi possunt et debent; præsertim cum varia ex iis quæ Christus ibidem breviter prædicit, Joannes in Apocalypsi suo latius exponat.

Confirmantur jam dicta ex S. Hieron., qui, lib. 2 Epist., ep. 1, ad Paulinum, in laudem Apocal. ita scribit: *Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta quot verba; parum dicit: pro merito voluminis laus omnis inferior est; in verbis singulis MULTIPLES LATENT INTELLIGENTIE.*

Dico igitur finaliter quod sicut in præfata prophetiâ Christi nonnulla sunt in quibus mixtum de Urbis et orbis excidio agitur, ita et in Apocalypsi nonnulla sint quæ mixtum de primis Ecclesiæ sæculis, et de fine mundi seu tempore Antichristi intelligenda videntur. Et rursus, quemadmodum in eadem Christi prophetiâ nonnulla sunt in quibus distinctè agitur de Urbis excidio, et deinde de excidio orbis, ita et in Apocalypsi aliqua esse videntur, in quibus distinctè

agitur de temporibus imperatorum ethnicorum, et deinde de temporibus Antichristi. Porrò quænam ea sint, infra suis respectivè locis exponere conabimur.

§ 2. *Exponitur prima pars sigilli sexti.*

Cap. 6, v. 12: *Et vidit, cum aperisset sigillum sextum, et ecce terra motus factus est magnus, et sol factus est niger, etc.* S. Joannes hic transire videtur ad tempora novissima, et ad finem mundi. Itaque

Dico 1°: In apertione hujus sexti sigilli revelatur S. Joanni ultima Dei vindicta in impiis; item signa horrenda quæ preibunt et indicabunt instare extremum judicium.

Prob. 1°, quia id videtur exigere ipse ordo Apocalypsoe et septem sigillorum. Etenim S. Joannes, ut supra, quæst. 1, 2 et 5, diximus, secundo, tertio et quarto sigillis representavit tres generales et graviores persecutiones Ecclesie; et in quinto sigillo induxit communem vocem martyrum optatum finem. Porrò his martyribus dictum est ut *respuerent adhuc tempus medicum, donec compleantur conservi eorum et fratres eorum qui interficiendi sunt sicut et illi.* Quibus verbis prædicitur persecutio Antichristi; hæc enim erit omnium postrema, et completat numerum electorum martyrum. Ergo in apertione sigilli sexti videtur revelari ea quæ novissimis mundi temporibus eventura sunt.

Prob. 2°, quia si illa quæ hic dicuntur conferantur cum verbis Christi, Matth. 24, et Luca 21, ubi orbis excidium signaque et prævia describuntur, patebit per eadem hic dici que ibidem dicit Christus. Quod enim hic dicitur: *Et ecce terra motus, etc.*, ibi dicitur: *Erunt pestilentie, et fames, et terra motus per loca.* Porrò de extremis terre motibus, lib. 7, cap. 46, ita scribit Lactantius: *Evenient suditius civitates, atque interibunt, non modo ferro atque igni, verum etiam terra motibus assiduis. Montes altissimi decident, et planis æquabuntur; mare innavigabile consistetur.*

Et sol factus est niger: hoc ipsum dicit Christus apud Matth. : *Sol obscurabitur;* exponit Lactantius, lib. 7 divio. Institut., cap. 10: *Sol in perpetuum fuscabitur, ut vis inter diem noctemque discernatur.*

Et luna tota facta est sicut sanguis. Hoc dicit Christus: *Et luna non dabit lumen suum.* Lactantius exponit: *Luna jam non tribus deficiet horis, sed perpetuo sanguine offusa, motus extraordinarios peraget, ut non sit homini promptum aut cursus siderum, aut rationem temporum agnoscere. Fiet enim vel æstus in hieme, vel hiems in æstate; tunc et omnis breviabitur, et mensis minuetur, et dies in angustum coarctabitur.* Proinde sol et luna non solum suam perdet formam et lucem, sed etiam sui motus regulas.

Yers. 15: *Et stellæ de celo ceciderunt super terram;* et quidem tantâ vehementiâ ac in tanto numero, ut Apocalypsis subdat: *Sicut ficus emittit grossos suos cum à vento magno movetur.* Etiam hoc Dominus dicit in Evangelio: *Et stellæ cadent de celo.* Lactantius exponit: *Prodigia in celo mirabilia mentes hominum maximo terrore confundent: crines comelarum, et solis tenebræ, et color lune, et ardentium siderum lapsus. Nec tamen hæc usitato modo fient, sed existenti*

subiit. Cùm sielle fixæ sint totâ terrâ majores, ideò que in ipsam, præsertim tanto numero, non possint cadere, per stellæ hic intelliguntur comete, aliaque terribilia cæli metæora instar stellarum, qualia multa erunt in fine mundi, eaque novæ et prodigiosæ magnitudinis, formæ, figure, motus et lapsus. Deus enim illa, quæ horribilia fulgura et tonitrua, jaculabitur, et deturbabit in terram, ut homines terreficiat.

Yers. 14: *Cælum recessit sicut liber involutus.* Dominus hoc in Evangelio dixit aliis verbis: *Et virtutes cælorum commovebuntur.* Lactantius exponit: *Stellæ creberrimè cadent, ut cælum omne cœcum sine ullis luminibus appareat.* Proinde cælum suis stellis quocumque modo cadentibus, vel potius extinctis, fiet totum tenebrosum, et non plus poterit videri quàm circa cylindrum involutus liber possit legi. Hinc non dicitur involvendum, sed esse recessurum, utique ab oculis hominum. Porrò comparatione hic Apocalypsis utitur ex occasione involuti libri, qui S. Joanni exhibetur.

Dico 2°: Ea que in apertione sexti sigilli S. Joanni revelantur, non videntur omnimodò restringenda ad tempus novissimum, seu ad finem mundi, sed etiam ante id tempus, saltem ex parte, possunt dici adimpleta.

Probatur, quia hic, v. 15, dicitur *Reges terræ, et principes, et tribuni, et divites, et fortes, et omnis æreus, et liber, absconderunt se in speluncis et in petris montium;* et dicunt montibus et petris: *Cadite super nos, etc.*; atque hæc verba, que desumpta sunt ex prophetiâ Osee, cap. 10, v. 8, Christus Dominus, Lucae 23, v. 50, applicat desolationi Judæorum, illis immissæ in vindictam deicidii. Ergo illa que hic S. Joanni revelantur, applicari possunt desolationi Judæorum, non quidem illi que in eversione Jerusalem facta est sub Tito et Vespasiano, sed isti que contigit sub Adriano, dùm Judæi contra illum arma assumpserant; siquidem, ut testatur Orosius, lib. 7, cap. 15, Adrianus Judæos perurbatione scelerum suorum exagitatos, et Palestinam provinciam quondam suam depopulantes, ultimâ cæde perdomuit, ultusque est Christianos, quos illi, Barcochebâ duce, quòd sibi adversus Romanos non assentirentur, exercucialiant; præcepitque, ne cui Judæo introeundi Jerusalem esset licentia. Eadem narrat Eusebius, lib. 4 Histor., cap. 6; et S. Hieron., in cap. 11 Zachariæ, addit: *Legimus veteres historias, et traditiones plangentium Judæorum, quòd in tabernaculo Abrahæ, ubi nunc per singulos annos mercatus celebramus exercetæ, post ultimam eversionem, quam sustinuerant ab Adriano, nulla millia hominum reevudata sint, et que vendi non poterant, translata in Ægyptum, et tam naufragio et fante, quam genitum cæde truncata.* In istâ desolatione, que bene per ignem et alias plagas designatur, non solum totalis populi Judæici eversione subsequenda, sed et copiosissimus Romanorum sanguis in eâ fuit effusus, cùm Judæis furor et desperatio pro armis forent, Deo justissimè de utrisque sanctorum suorum sanguinem vindicante.

Obj. 1°: Joannes hic dicit quòd reges terræ se absconderint in speluncis et petris montium; atque Judæi, tempore Adriani, non habebant amplius reges; ergo ista non possunt intelligi de desolatione Judæorum. — Resp.: Neg. consequ., quia per reges hic non necessariò debent intelligi monarche, sed intelligi possunt belli duces, aut supremi officiales, ut intelliguntur psal. 104, ubi dicitur: *Edidit terra eorum ranas in penetrabilibus regnum ipsorum;* tales autem reges tempore Adriani Judæi adhuc plurimos habebant. Præterea id etiam non necessariò debet intelligi de regibus Judæorum, sed et de regibus aliarum nationum intelligi potest, qui videntes istam miserrimam et eruentissimam Judæorum desolationem, præ horrore sese in speluncis et petris montium absconderunt.

Obj. 2°: Tempore Adriani non leguntur stellæ de celo cecidisse, virtutes cælorum commotæ fuisse, etc.; ergo malè hæc applicatur desolationi Judæorum, que tunc contigit. — Resp.: Neg. consequ., quia Joannes desolationem istam ita describit, ut dicat solem, lunam et stellæ tunc obscuratas fuisse, aut cecidisse de celo; non quòd verè ceciderint, sed ut significet acerbissimam cladis et exidii, que tanta fuit ut Judæis aliisque, nimio metu et anxietate attonitis, sol, luna et stellæ obscurari aut cadere viderentur, ut sit hic hyperbolica hypallage, uti est Isaiæ 13, v. 9, Joel 3, v. 15; ubi excidium Babylonis et aliarum urbium etiam ita describitur. Causa cur ita mosis et percussis videatur, est quòd iis qui ægro sunt animo, omnia apparent amara et tristia, ex eo quòd animus sese omnes concipiat, non ut in se sunt, sed uti ipse est afflictus, ager et afflictus.

CAPUT VII.

Quatuor angeli tenentes quatuor ventos prohibentur nocere terræ et mari, donec centum quadraginta quatuor millia electorum ex omni tribu Israel signata fuerint, ne improborum plagis involvantur. Deinde S. Joannes illos cum innumerabili electorum gantium turbâ videt sublatis in cælum laudantes Deum, et regnantes cum Deo et Agno.

QUÆSTIO UNICA.

Quomodo exponenda sit secunda pars sigilli sexti.

Sanctus Joannes explicans secundam partem sigilli sexti, v. 1, ait: *Post hæc vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ; qui parati et accincti ad divinam vindictam executionem, stabant super quatuor principales horizontis terre angulos et cardines, unde flant quatuor venti cardinales; Eurus ab ortu, Zephyrus ab occasu, Auster à meridie, Boreas à septentrione.* Sub istis autem quatuor principalibus intelliguntur quoque eorum collaterales usque ad triginta duos.

Porrò an isti angeli boni, an verò mali fuerint, controversi solet. Et plausibilis dicitur quòd fuerint mali, id est, quatuor principales diaboli, quibus divina justitia committit extremam hujus mundi eversionem. Etenim quòd isti angeli sint vindictæ divinæ executores, ex toto contextu manifestum est. Porrò, quando Deus utitur ministerio angelorum ad puniendos impios, solet adhibere angelos malos, ut patet ex psal. 77.

et Tob., cap. 5. Præterea isti angeli idem esse videntur de quibus fit mentio infra, cap. 9, v. 14 et 15. Porrò illi mali sunt; ergo, etc.

Tenentes quatuor ventos terræ, spiritum videlicet et materiam ventorum colligendo, et vi retinendo, ne diffuset. Retinent autem et comprimunt, ut majori deinde impetu emittantur, et terras turbine perflect. Dùm autem plures contrarii venti in sese mutuo poterent flant, fit horrenda tempestas quæ etiam firmissima ædificia dejiciuntur. Et id elapso seculo hic in Brabantia contigit primâ die augusti 1674. Hinc isti quatuor angeli in mundi fine stabant ad quatuor terræ angulos, ut omnes ventos in sese mutuo potentissimè movent, atque ita faciant horrendissimam tempestatem, et per ipsam dejiciant civitates, ædificia, arbores, etc.

Yers. 2: *Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis.* Hic fuit S. angelus, qui venit ad Dei electos signandos, et ab ipsâ extremâ tempestate præservandos. Videtur autem fuisse S. Michael, prepositus ac defensor ecclesiæ, qui cum ipsâ hic versatur in terris, et tunc in cæli medium est ascensus, nempe ut à quatuor ventis ad quatuor terre angulos stantibus angelis possit videri et audiri. Et ascendet ab ortu solis, utique ad meridiem; ascendet et movebitur eo modo quo consuevit moveri sol, quia nempe electis erit novus sol, ad ipsos à novissimis plagis defendendos.

Yers. 3: *Dicens: Nolite nocere terræ, et mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.* Ex isto verbo plurali signemus deducitur angelum istum non fuisse solum, sed comites habuisse alios angelos bonos, qui jurentur illum ad signandum. Porrò ex *Dei nostri* Ribera probare conatur quatuor angelos quibus loquitur fuisse bonos, quia Deus propriè est honorum, non malorum angelorum. Verum hoc argumentum non concludit: siquidem videtur Deum nostrum appellare respecta aliorum angelorum honorum, qui comites ejus erant, et in signando futuri adjutores.

Ceterùm, sicuti in captivitate Babylonica, quæ fuit figura persecutionis Antichristi, Deus purum gentium et dolentium super scelera et abominaciones que fiebant in Jerusalem, jussit signari frontes signo *Tau* (Ezech. 9, v. 4), ita hic jubet signari electos qui erunt in fine mundi, ne ipsis noceant publicæ calamitates et persecutio Antichristi. Sunt autem nonnulli qui hæc signationem interpretantur de signo crucis, quâ in sacramento baptisimi et confirmationis frontes suscipientium signantur. Verùm, quia hoc signo sacramentali etiam quidam reprobi signantur, indicatur potius signatio per gratiam efficacem, quæ electi ad pugnas actus bonos perseveranter usque in finem et vitam æternam signantur; hæc enim est signatio propria electorum. Unde nec frontes eorum reverè signantur litterâ *Tau*, ut alio signo externo, sed sub imagine talis signi S. Joanni representata est interna anime signatura, quæ Deus electos suos adversus gravissimas illorum temporum calamitates et

tentationes conservabit; et veluti signo in frontibus eorum impresso, non eousque ab angelis percussoribus vult alligari, ut succumbant. Illa autem signatura angelis tribuitur, quia ad illam cooperantur tanquam *administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capitis salutis*, ad Heb. 1, v. 14.

Vers. 4: *Et cædit numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel.* Primi igitur Iudei tunc agnoscunt Christum Dominum, et actâ penitentiâ in ipso baptizabuntur. Porro verba illa: *Ex omni tribu*, etc., debent commode accipi, nempe exceptâ tribu Dan, quæ hic non numeratur. Rationem verò propter quam excipitur tribus Dan, exponit S. Irenæus, lib. 5, cap. 30, dicens: «Jeremias non subito subitaneum Antichristi adventum, sed et trifidum ex quâ venit, manifestavit dicens: *Ex Dan audivimus vocem velocitatis equorum ejus, à voce hincitis decursionis eorum ejus commovebitur tota terra, et veniet, et manducabit terram, et plenitudinem ejus, et civitatem, et qui habitant in eâ; et propter hoc non annumeratur tribus hæc in Apocalypsi cum his quæ salvantur.* Verba citatâ à S. Irenæo juxta versionem septuagintæ. Interp., sunt cap. 8, v. 16, eodem sensu apud nos, ubi habemus: *A Dan audivimus et fremitus equorum ejus, à voce hincituum pugnantium ejus commota est omnis terra.* Itaque in odium Antichristi ista tribus hic omittitur.

Interim aliqui putant totidem præcisè Judæorum millia in fine mundi signanda et salvanda esse; aiuntque S. Joanni præcisum illum numerum hic revelatum fuisse, quod aliis prophetis fuerat absconditum. Verum cum iterum, infra, cap. 14, v. 1, dicantur centum quadraginta quatuor millia virginum sequi Agnum quodcumque jert, videtur potius in isto numero mysterium aliquod latere. Præterea mirum et vix credibile est in qualibet tribu præcisè duodecim millia, non plures nec pauciores salvandos esse. Deinde, quare ex tribu Joseph, in duas, Ephraim et Manasse, divisa, sunt duplo plura millia signata, quam ex tribu Judâ, vel aliâ quacunque? Denique non est verò simile quod ex tribu Dan, quæ hic omittitur, nullus omnino salvandus sit. Nam licet fortasse propter Antichristum, ex illâ tribu nasciturum, Danitæ pertinacius quam ceteri Iudei sint et adhasuri, tamen ubi ex Eliâ et Enoch se ab eo deceptos intelligunt, ad Christum quoque convertentur. Unde Apostolus, ad Rom. 11, v. 20, non tantum centum quadraginta quatuor millia Israelitarum in fine mundi, sed omnem Israel em salvandum asserit.

Itaque dicendum potius cum Ven. Bedâ aliisque veteribus, numerum 144 esse quadratum, cum duodecies duodecim illum efficiant, ac proinde esse symbolum perfectionis et universalitatis, et consequenter maxime idoneum ut significet nobis indeterminatam et incognitam numerum omnium Judæorum, qui à quatuor mundi partibus in fide SS. Trinitatis congregati baptizabuntur et salvabuntur. Vide quæ de isto duodenario numero dicta sunt supra, cap. 4, quæst. 1, ubi de viginti quatuor senioribus egimus.

Vers. 5: *Ex tribu Judâ duodecim millia signati.* Tribus hic non enumerantur juxta ordinem generationum suorum capitum: etenim primogenitus patriarchæ Jacob non fuit Judas, sed Ruben, secundus Simeon, tertius Levi, etc. Atverò hic ponuntur longe alio ordine; et hinc queri potest quæ sit ratio presentium ordinalium. — Resp.: Ponuntur primo loco signati ex tribu Judâ, quia hæc fuit nobilissima tribuum, ex quâ Messias natus est. Potest etiam plausibiliter dici tribus hic enumerari juxta ordinem nativitatis spiritualis, sive conversionis ad fidem per prædicationem Eliæ et Enoch.

Nec refert quod Iudei jam non amplius sint per tribus distincti, nec vulgo sciunt ex quantum tribu oriundi sint, quia, licet ipsi id ignorent, tamen Deus hoc optime novit, et ita primo illos qui sunt ex tribu Judâ, per gratiam suam movere poterit ad fidem amplectendam, et deinde alios sequentes juxta hæc positum ordinem.

Fortasse etiam, ut Fromondus exponit, ordinem sanctitatis, et zeli spiritualis pro Christo adversus Antichristum S. Joannes secutus est; eo argumento quod tribus Judâ primo loco posita sit, quæ pietate et zelo pro rebus suis ubique semper prima fuit, ut omnino etiam vero simile sit futuram zelosissimam pro Christo suo adversus Antichristum.

Vers. 8: *Ex tribu Joseph.* Cum tribus Manasse ante nominata fuerit tanquam distincta à tribu Joseph, intelligitur hic tribus Ephraim filii Joseph, et fratris Manasse. Et quia tribus Ephraim multorum ducum, ut Josue, Jeroboam, etc., mater fuit, adeoque nobilior tribu Manasse, idèd tribus Ephraim in veteri Testamento tribus vel domus Josephi appellatur, puta 3 Reg. 11. Forsitan etiam dici potest quod istam tribum Apocalypsis potius ascripserit Joseph quam Ephraim, quia eum eadem tribus vitulorum idololatram introduxerit, et totius gentis in captivitatem tradenda primas causas dederit; S. Joannes non videtur eam sub nomine Ephraim voluisse honorare.

Vers. 9: *Post hæc viati turbam magnam, etc.* Hi sunt electi qui in fine mundi convertentur ex omnibus gentibus; et quidem in tanto numero, ut sit futurus innumerabilis, ac proinde longè plures quam ex Judæis. Et hinc respiciunt verba Christi apud S. Math., cap. 24, v. 40: *Tunc duo erant in agro: unus assumetur, et unus relinquetur; 41: Duo molentes in mola; una assumetur, et una relinquetur; et, ut habet S. Lucas, cap. 17, v. 34: *In illa nocte erant duo in lecto uno: unus assumetur, et alter relinquetur.* mirum isto extremo tempore de vero Messia, ac verâ ejus religionis erit ubique contentiosissima concertatio; et non solummodo in eodem agro, aut in eadem domo, sed etiam in eodem lecto unus in ipsi credet, alter ipsi blasphemabit, quia nempe divina electio est secretissima ac inscrutabilis. Atque hoc sensu exponitur secunda pars sigilli sexti, prout conjunctur et quæ evenitura sunt in fine mundi.*

Attamen, cum cap. præc. quæst. 4, § 2, dictum sit quod illa, quæ revelantur in apertione sigilli sexti.

etiam possint intelligi de vindictâ quam sumpsit Deus de impiis Judæis et Romanis, jam videndum est quomodo ista secunda pars de temporibus præteritis exponi queat.

Itaque dicimus cum D. Bossuet per quatuor ventos de quibus v. 1 designari commotiones et perturbationes quæ tunc temporis inter Judæos et Romanos evenerunt, idque conformiter ad istud Daniel. 7, v. 2: *Videbam in visione meâ nocte, et ecce quatuor venti cæli pugnabant;* ubi quatuor venti significant tumultus, commotiones et perturbationes quæ in exordio singulorum quatuor regnorum à Daniele descriptorum exiterunt. Per centum quadraginta quatuor millia signata intelligitur copiosa illa multitudo Judæorum, quæ ad fidem conversa, post devastatam Jerusalem, ibidem domos edificavit, habuitque tempore Adriani florentissimam illic catholicam Ecclesiam. Hæc copiosa multitudo fidelium Judæorum per speciem Dei providentiam Judaicæ gentis desolationi subtracta fuit. Porro de jam memoratâ catholicâ Judæorum Ecclesiâ Eusebius, lib. 4 Histor. eccles., cap. 5, ita scribit: *Ex quorundam scriptis animadverto episcopos numero quindécim illic fuisse, quos universos antiquâ Hebræorum stirpe (totam namque eorum ecclesiam ex Hebræis fidelibus coaluisse constat) satos memorant, atque Christi cognitionem ingenue verique amplectatos.* Ita Eusebius.

Nec refert quod Iudei sint execrati, et à Christo reprobat, nec ad fidem convertendi, nisi in fine mundi. Nam licet maxima pars sit reprobat, tamen tota gens non est reprobat, ut docet Apostolus, ad Rom. 11; ac proinde nihil obstat quominus plurimi fuerint ad fidem conversi, qui hæc vocantur servi Dei ab angelis signati. Unde, Act. 21, v. 20, Jacobus et seniores dixerunt Paulo: *Vides, frater, quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt, et omnes emulatores sunt legis.*

Denique per turbam magnam, quam, v. 9, dinumerare nemo poterat, intelliguntur electi gentiles, et præsertim SS. martyres, qui in tantum superabant multitudinem electorum Judæorum, ut vix dinumerari possent. Hos autem vidit Joannes stantes ante Thronum Dei, non quia jam illic erant, sed quia futuri erant. Etenim omnes electi seu predestinati certo salvabuntur.

CAP. VIII, IX.

S. Joannes exponit septimum et extremum præsentis voluminis sigillum, seu res descriptas in septimâ ejus parte, nempe conditionem et ejectionem impiis inferendam à quatuor percussoribus angelis post explicitam signaturam electorum.

QUESTIO PRIMA.

Quænam plage designentur ad sonitum tubæ primæ et secundæ.

Cap. 8, v. 1: *Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo, quasi mediâ horâ.* Silentium hoc significat tacitam expectationem et considerationem septem tubarum et plagarum, quasi rerum magnarum, insolitarum et stupendiarum, inde

quæ consequenter admirationem; quatuor animalibus et 24 senioribus, omnique multitudine angelorum, qui in circuitu throni et Agni erant, tacentibus, et expectatione suspensis; cum præter ceterorum sigillorum morem non statim in lucem prodiret quod sub hoc sigillo septimo latebat.

Vers. 2: *Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei; et datus sunt illis septem tubæ.* Hi sunt septem primarii angeli, omnibus aliis hunc mundum administrantibus à divinâ majestate precepti. Hi enim eidem majestati servient in mundi destructione, non exequendo, sed ipsam percussoribus angelis decernendo et imperando. Ita enim solent supremi præfecti ac iudices. Et hinc Deus singulis dabit suam tubam, quæ nempe istos praves angelos excitet ad istam terribilium executionem.

Vers. 6: *Et septem angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se ut tubâ canerent,* hoc est, ut percussoribus angelis darent extremum signum et mandatum destruendi mundum. Verbum præparaverunt designat aliquam moram, quæ nempe post tonitrua et terræ motus (de quibus v. 5) divina clementia pravis hominibus dabit aliquod medicæ quietis spatium, ut sic irretit ad penitentiam. Hæc vero tractabit eo modo quo in sui populi egressu olim tractavit Ægyptios; procedet de plagâ ad plagam. Et hinc septem hi angeli suis tubis non simul canent, sed unus post alterum; nec simul destruetur totus mundus, sed per partes.

Vers. 7: *Et primus angelus tubâ cecinit; et facta est grando, et ignis, mista in sanguine...., et tertia pars terræ combusta est, et tertia pars arborum concremata est,* non continua, ut, v. g., universa Europa aut universa Asia, sed tertia pars discontinua; id est, mistum et sparsim, scilicet ut aliqua in Hispaniâ, alia in Italiâ, alia in aliis locis et provinciis combusta ac vastata sint; in illis nimirum, in quibus grassabuntur pessimi homines, et maximi persecutores fidelium; ita videlicet ut omnibus computatis, quæ sparsim vastata sunt, tertia pars terræ, et arborum, quæ in toto orbe tunc erant, hæc primâ plagâ et strage disperdat et comburatur. *Et omne fenum viride combustum est.* Hoc est, omnis herba, omne gertion herbescens et virescens.

Vers. 8: *Et secundus angelus tubâ cecinit; et tanquam mons magnus igne ardens visus est in mari, etc.* Per hunc montem intelligitur quædam cælestis flamma, magna instar montis, quæ de cælo cadet, et in progressu spargetur in varias partes, veluti pluvia ignis sulphurei, in variis locis mare inficiat, ac tertiam ejus partem vertat in sanguinem, occidat tertiam partem piscium (hi enim sunt proprie animalia, quæ habent animas, seu vivunt in mari), et submergat tertiam partem navium. Atque ita exponuntur hæc in sensu litterali proprio, et prout designant plagas, circa finem mundi impiis infligendas.

Interim in sensu litterali figurato seu metaphorico exponi possunt de plagis ac penis quæ impiis Judæis post mortem S. Joannis inflictæ sunt, ob graves per-

secutiones quas adversus Christi fideles excitabant. Itaque per primam plagam, seu per grandinem et ignem mista in sanguine, designatur initium desolationis Judaeorum sub Trajano. Etenim tunc Lysias, quem hic imperator adversus rebellantes Judaeos miserat, plurimos eorumdem delevit et occidit, uti testatur Dio in Trajano. Dicitur verò *tertia pars terrae combusta*, quia Deus non voluit omnes Judaeos perire. *Omne fenum viride combustum* designat juvenes in quibus tota spes gentis consistit, in bellis gravissimis contra Romanos, omnes perituros.

Per secundam plagam designatur extrema desolatio Judaeorum sub Adriano. Mons magnus in Scripturis significat ingentia et prepotentia regna, ut inter alia liquet ex Daniel. 11, v. 34, ubi regnum Messie per montem magnum designatur. Igitur hic per montem magnum ardentem missum in mare, per quem tertia pars maris facta est sanguis, optimè intelligitur totum robur et pondus exercitus imperii Romani, in Judaeos ab Adriano immisum ad totalem impie gentis desolationem. Etenim quòd tunc copiosissimum sanguinem ad inferendam hanc Judaeis desolationem Romani fuderint, testatur Orosius, lib. 7, cap. 15, et Eusebius in Chron. ad an. Adr. 18. Imò auctor libri qui apud Judaeos intitulatur *Juchasin*, asserit quòd sub Adriano perierint plusquam duodecim centena millia Judaeorum. Et unus alius auctor, quem citat Drusius, dicit quòd nec Nabuchodonosor, nec Titus ita afflixerint Judaeos, sicut eos afflixit Adrianus.

Porrò hæc sanguinolenta Romanorum contra Judaeos victoria, in sensu metaphorico non poterant commodè designari quam per montem ardentem in mare missum. Nam sicut, dum ignis in aquas injicitur, fit reciproca violentissima actio, et veluti defensio, ita et inter Judaeos et Romanos factum est; et sicut mare ardori montis debuit cedere, sic etiam Judaei Romanis. Et licet hi Judaeos omnes intendunt perdere, et sic omnino impiam hanc gentem exterminare, tamen *tertia pars tantum perit*, et Deus ob fines sibi cognitos totalem illius ruinam impedivit.

Neque hic poni posse videtur quòd hæc de aliis bellis contra quoscumque sanctorum persecutores pari ratione exponi possint, primò, quia similia bella contra alios sanctorum persecutores mota, aut saltem tali modo gesta non legimus; secundò, Judaeorum plaga prædici licet potius debuit, quia ipsi præcipui auctores persecutionis Christianorum fuerunt, et copiosissimum sanctorum sanguinem fuderant.

QUESTIO II.

Quanam sit illa stella quæ de caelo cecidit.

Cap. 8, v. 10: *Et tertius angelus tubæ cecinit; et cecidit de caelo stella magna, ardens tanquam facula*, etc. Per hanc stellam in sensu literali proprio intelligitur magnus aliquis et venenosus cometa, qui circa finem mundi de caelo cadet, suoque casu dissiliens, comminatus dividetur in multas faculas, seu exhalationes, quæ in varios fontes et flumina incidentes, eos ini-

cient. Unde vocabitur *absinthium* ab effectu, seu quia habebit effectum absinthii, qui est duplex, scilicet potum amariacæ, et acere visum; quòd postremum hæc etiam stella ex omnes aliae plagæ facient. Etenim demonstrabunt instare mundi finem, atque ita selectorum hominum oculos aperient ad agendum poenitentiam. Porrò faciendi per hanc stellam amariacæ erit venenosus; et hinc aquam ab eadem amariacæ tam biberit morientur.

Vers. 12: *Et quartus angelus tubæ cecinit; et percussa est tertia pars solis, et tertia pars lunæ, et tertia pars stellarum.* Sol, luna et stellæ patientur duplex detrimentum; primò eorum lux diminuetur ad tertiam partem; deinde unâ parte tertiâ temporis minùs lucebunt; v. g., sol, dum nunc luceat ad duodecim horas, tunc non lucebit nisi ad octo.

Ut autem hæc explicemus in sensu literali figurato seu metaphorico, sciendum est quòd per stellam in Scripturâ sacrâ quandoque designatur doctor, ut liquet Daniel. 8, v. 10: ubi per stellam intelligitur Judei pietate et doctrinâ illustres, quos Antiochus vel minis à patriâ lege abduxit, vel in eadem constantes necari jussit. Et falsi doctores in Epist. S. Jude, v. 15, dicuntur stellæ *seu sidera errantia, quibus procella tenebrarum servata est in æternum.* Itaque per stellam quæ de caelo cecidit, designatur falsus ille Judaeorum doctor seu doctor *Cosibas*, qui levi litterarum mutatione jussit se vocari *Cochebam* (quæ vox *stellam* significat) seu potius *Bar-Cochebam* (quod nomen *filium stellarum* significat), sibi que appropriavit famosam illam quæ de caelo prophetiam, Numer. 24, v. 17: *Orietur stella ex Jacob.* Unde Judæi, ut referunt S. Hieron. in cap. 8 Isaie, et Eusebius in Chron. ad an. 154, per Akiba, unum ex præcipuis eorum rabbinis, decepti illum receperunt pro Messia. Porrò impostor ille, seu falsus iste Messias dicebat se de caelo descendisse pro salute populi sui, à Romanis oppressi; at S. Joannes, ut ipsum confundat, non dicit eum de caelo descendisse, sed cecidisse, nimirum instar ignis illius qui statim consumitur dum cadit.

Porrò *Bar-Cochebas* ille dicitur *stella magna* propter superbiam; *ardens tanquam facula*, propter bella quæ impostor hic excitavit. *Nomen stellæ dicitur absinthium*, non quòd *Bar-Cochebas* ita vocaretur, sed propter amaritudinem in quam non solum Judæos sibi adhaerentes, sed etiam ad fidem conversos conjecit. Etenim sibi adherentes concitavit ad rebellionem et seditionem contra Romanos, et ita eos ad totalem desolationem perduxit; conversos verò persecutus est, plurimosque eorum occidit, eò quòd rebelliones se conjungere nollent. Unde Eusebius hanc historiam referens, ad an. 155 ita scribit: *Bar-Cochebas duæ factionis Judaeorum nolentes sibi Christianos adversum Romanum militem ferre subsidium, omnimodis cruciatibus necat.* De Judæis verò *Bar-Cochebae* adherentibus, ad an. 156 ait: *Bellum Judaicum, quod in Palestinâ gerebatur, finem accepit, rebus Judaeorum penitus oppressis; ex quo tempore etiam introeundi Jerosolymam licentia ablatâ, primum Dei utu, sicut prophetae vaticinati sunt,*

deinde Romanis interdictionibus. Et ut idem Eusebius, lib. 4 Histor., cap. 6, narrat, tunc universæ Judaeorum genti prorsus interdictum est ne pedem in agrum Jerosolymitanum aliquando inferrent; et legis decreto, institutisque Adriani vetitum, ne vel ex edito loco paternum solum oculis aliquando aspicerent.

Ceterum, dicitur tertia pars solis, lunæ et stellarum obscurata, propter tenebras (id est, errores seu falsas traditiones) quas soli, id est, Christo, lunæ, id est, Ecclesie, et stellis, id est, apostolis seu potius viris apostolicis inducere conati sunt Judæi. Etenim tunc inceperunt componere librum qui apud ipsos intitulatur *Talmud*, innumeris putidis rabbinorum figmentis referunt. Item tunc Aquila, primum gentilis, postea ex christiano factus judæus, et rabbinus Akiba discipulus, Scripturæ sacræ versionem Græcam confluxit, in quâ vaticinium Isaie 7: *Ecce virgo concipiet*, etc., necnon alia quamplurima Scripturæ loca, quæ christiane religioni favebant, mutilavit et interpolavit. Atque ita Judæi non tantum suæ nationi, sed et christianae religioni non leve detrimentum intulerunt.

QUESTIO III.

Quanam plaga designetur ad sonitum quintæ tubæ.

Cap. 9, v. 1: *Et quintus angelus tubæ cecinit; et vidit stellam de caelo cecidisse in terram, et data est ei clavis putei abyssi.* Per stellam istam non intelligitur vera stella; nam cum vere stellæ non sint animatae, nequeunt accipere et administrare claves putei abyssi. Quare per hanc stellam interpretes communiter intelligunt angelum, aliqui bonum, aliqui malum. Qui volunt esse bonum, fundant se in eo quòd Joannes, infra, cap. 20, v. 4, vidit angelum bonum descendentem de caelo habentem clavem abyssi. Sed cum hic angelus dicatur cecidisse, et ibi descendisse de caelo, innuitur potius aliqua diversitas inter utrumque; mali enim angeli cadunt, boni descendunt de caelo: ac proinde per istam stellam videtur intelligendus angelus malus. Viegas et plurimi antiqui intelligunt Luciferum, de quo Isaie cap. 14, v. 12, dicitur: *Quomodo cecidisti de caelo, Lucifer? Verum huic opinioni obstare videtur quòd Lucifer jam olim de caelo, necdum ad terram ceciderit, sed et ad infernum detractus sit, in profundum sui, et habetur cit. Isaie cap., v. 13. At stella ista apocalyptica visa est cadere in ipso sonitu tubæ quintæ. Unde potius videtur fuisse unus ex principibus illis demonum quos Apostolus, ad Ephes. 6, v. 12, vocat *principes et potestates, mundi rectores tenebrarum harum.* Talis ergo aliquis demon, Dei imperio, instar stellæ de caelo, id est, de secundâ tenebrosi aeris regione, in terram cadet. Etenim in istâ aeris regione demones detineri et grassari non obscurè innuit Apostolus loco citato, ubi insuper eos appellat *spiritalia nequitiæ, in caelestibus.**

Vers. 2: *Et aperuit puteum abyssi.* Per abyssum in S. Scripturâ intelligitur impenetrabilis aquarum profunditas. Ita Gen. 7, v. 11, dicitur de diluvio: *Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ; item Exod. 15, de*

exercitu Pharaonis in mari Rubro submerso dicitur Moyses: *Abyssi operuerunt eos.* Igitur puteus abyssi est puteus sine fundo, seu cujus profunditas tanta est, ut fundus à nobis sciri non possit. Cum autem id optime profunditatis inferni conveniat, utpote quem communis theologorum opinio in loco totius universi profundissimo constituit, hinc per puteum abyssi hæc loco varii intelligunt infernum. Prædictus igitur demon accipiet clavem putei abyssi, quia in fine mundi dabitur ei potestas aperienti et laxandi infernam ad solvendo alios demones, quos Dei potentia quasi vinculis quibusdam coercet.

Et ascendit fumus putei sicut fumus fornacis magnæ; id est, ex inferno prodierunt furibundæ et dirissimæ machinationes demonum in homines; ira cum diaboli magna et ardens est fornax magna unde illum invidia et malevolentia fumum exspirat in homines. *Et hinc obscuratus est sol et ær de fumo putei;* nimirum inde caligo errorum et tristitia illorum temporum emanabit, quæ et lumen fidei, et publica Ecclesie lætitia involvetur; sol enim et aeris lumen res lætas, caligo fumi res tristes significat. Unde hæc figuratè intelligenda sunt, quia nulla datur propriè clavis inferni, nullus etiam ejus hiatus, qui fumum exhalet super terram, ut solem obscurare possit.

Vers. 5: *Et de fumo putei abyssi exierunt locustæ in terram.* Quid per has locustas intelligatur, est satis incertum. Quidam recentiores veras locustas novæ et monstrosæ formæ tunc producendas esse existimant; atque ex tam exquisita formâ et omnibus membris earum, quæ hic exprimit S. Joannes, videtur colligi quòd aliquid majus mysterium sub illâ monstrôsâ imagine lateat. Unde dicendum locustas illas, non veras, sed symbolicas seu metaphoricæ esse, primò, quia, v. 7, formæ corporum ipsarum dicuntur *similes equis paratis in prælium, et facies earum tanquam facies hominum.* Quis autem vidit vel audivit dari tales locustas? Secundò, v. 8, dicitur quòd habent *capillos, sicut capillos mulierum.* Quis rursùm unquam locustas capillatas vidit? Quòd autem quidam earum alas *capillos* vocari putent, nimis frigidum est, inquit Fromondus. Deinde, v. 9, fit mentio alarm, tanquam quæ à capillis distinguantur.

Porrò A Lapide et nonnulli alii existimant quòd cum inferni fumo undequaque irrupturi sint plurimi demones, qui in descriptâ hic formâ tunc torquentur sceleratos homines. Sed omnes veteres, inquit Dionysius Carthusianus, sub monstrôsâ et inusitatâ locustarum formâ, hereticos aliosque infideles, Antichristi præcursores intelligunt. Quomodo autem sub locustarum formâ recitæ heretici designentur, ex his quæ infra ad præc. v. 3 denuò dicentur, satis patet.

Dices: Hæ locustæ apocalyptice nocebunt solum malis hominibus, ut eruitur ex v. 4; atqui heretici et alii infideles non solent nocere malis, sed tantum bonis; ergo, etc. Deinde istis locustis ibidem præceptum est *ne læderent fenum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem;* atqui solæ locustæ naturales fenum,

seu herbam terra arrodunt; ergo, illa locuste erunt naturales. — Resp. : Neg. consequ. quia nec sine divino miraculo fieri potest ut vere locuste solos malos homines torquent, et bonis parcant. Et revera minori miraculo per symbolicas locustas hoc evenire poterit, si cogitemus diversas infidelium sectas, ut, v. g. Lutheranos et Calvinistas, Turcas et Persas, acerrimis odiis et bellis se invicem aliquando excoerere. Dei etiam providentiâ facile accidere potest ut pii fideles infidelium locustarum morsus fugiendo evadant, solumque mali ab ipsis crucientur, quia eorum adventum expectare ausi sunt, tanquam ipsis magis affines et in malitiâ socii. Erunt enim locuste illae autem Goliath, Longohardis, Wandalis similes, qui ex Septentrione aut alio orbis terrae angulo tanquam flagellum Dei emissi, malos homines, Deo sic disponente, precipue castigabunt, et multis cruciatibus affligent. Ad id verò quod additur, dico per fenum terra, etc., non intelligi graminâ aut herbas terrae, sed per ista tria in sensu metaphorico designari tria hominum electorum genera : nimirum per fenum designantur incipientes, id est, qui habent fidem et charitatem, sed teneram et delicatam; per viride significantur proficentes, hoc est, qui in fide et charitate virentes et fortes sunt; denique per arborem denotantur perfecti, id est, qui sunt eminenter iusti seu sancti.

Ceterum, ut iam dicta etiam explicentur de temporibus præteritis, per prælatam stellam, conformiter ad ea quae dicta sunt quæst. præced., intelligi potest aliquis falsus doctor, puta Theodotus Bysantiensis, qui vixit seculo secundo. Ille autem, cum in persecutione Christum ejurasset, ut factum excusaret, dixit se non Deo, sed soli homini injuriam intulisse. Christo nimirum, quem purum hominem esse affirmabat. Vide Eusebium, lib. 5 Hist., cap. 28. Porro idem de cælo decidit in terram, quando ab imitate Ecclesie, in qua religionis et doctrinae luce splendebat, recessit, ac terrenam magis et animale vitam elegit. Ipsi data est clavis putei abyssi, quando ad probationem electorum, hæresim, quam Joannes initio sui Evangelii proscripterat, renovare et per orbem divulgare permisit est. *Et ascendit fumus putei sicut fumus fornacis magnæ*; id est, obscura et tenebrosa hæresum doctrina promovetur cepit, non secus ac ex magnâ fornacis ingens egreditur fumi copia. *Et obscuratus est sol*; hoc est, Christus, seu ejus divinitas obscurata fuit, quando iste Theodotus eam impugnare et obtenebrare cepit. Item aer obscuratus est, quando varii fideles, quos lucem vitæ et sanæ doctrinae recipere oportebat, afflatu hujus fumi, id est, prælio hæreticæ doctrinae consensu, obscurati et in errorem lapsi sunt.

Vers. 5 : *Et de fumo putei exierunt locustæ in terram*; hoc est, proferuntur hæretici locustis similes, qui per relationem in altum saliant, et per cupiditatem in terram recidunt terrenis voluptatibus et deliciis additi. *Et data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpionum terra*, quia sicut scorpiones blandi sunt

secundum faciem, sed canda ferunt venenata, ita variorum hæreticorum sermone nihil est blandius, quibus in ore nihil est præter suæ fragilitatis agnitionem, Christum, fidem, et similia; sed interim recessus venenosus; quos enim per apertam sævitiam nequeunt, per occultam miltiam perimunt. *Et prescriptum est illis ne læderent fenum*, etc., id est, tria electorum genera, de quibus supra. Vel etiam fenum (omne viride significare potest eos qui virorem et vacillatam fidei habent, arbores autem illos, qui spe erecti honorum operum fructum faciunt; quos inhibentur locuste ledere, quia chari sunt Deo veri fideles, et ipsi cura est ne ab impiis hæreticis seducantur et lædantur.

Vers. 5 : *Et datum est illis ne occiderent eos, sed ut cruciarent; et eos non est referendum ad veros fideles, sed ad homines sigillo Dei nequaquam insignitos, qui inanimè tantum fidem præ se ferunt; et idè ab hæreticis facile læduntur ac seducuntur. Hos autem non vult Deus occidi, sed vexari et cruciari, ut sic cruciati respiciant. Porro illi quos hæretici impiâ doctrinâ inficiunt, cruciantur tanquam ietu scorpionum; punguntur enim verne conscientie; intelligentes impia esse sua dogmata, sed præ superbiâ recedere ab eisdem nolentes.*

Vers. 6 : *In diebus illis querent homines mortem, et non inveniunt eam*; nimirum pii Christiani, propter importunam hæreticorum vehementiam tam misere afflicta Ecclesia videntes, mori optabant, cupientes dissolvi et esse cum Christo; sed optatâ morte non peribunt, servante adhuc eos adversis hæreticam perfidiam Deo.

Vers. 7 : *Et similitudines locustarum similes ejus parati ad prælium. Sunt enim hæretici instar equorum veloces et fortes ad impugnamdam veritatem. Et super capita eorum tanquam coronæ similes auro, etc.* Rectè dicitur hæretici gestare istas coronas, quia dum decertant, desudant et contumunt, victos se nunquam agnoscunt, sed victores se simulant et mentiuntur; hoc est enim coronas gestare, mentiri se victores; at illas gerunt non aureas, sed aureis similes, tanquam, juxta Paulum, 2 Timoth. 3, v. 5, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Porro tanquam facies hominum habere dicuntur, quia non nisi humanitate externis præ se ferunt; et interim instar scorpionum pungunt et ferunt. Capillos verò sicut mulierum habebant, partim quia effeminati sunt et libidinosi, partim quia inirmi sunt et debiles instar mulierum; ita ut Ecclesiam, quæ virago est, vincere non possunt. Per loricas verò ferreas obdurata et obstinata eorum contra veritatem perniciosa figuratur.

Denique habebant super se regem, v. 11, angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Apollyon, Latine habens nomen Exterminans, quia rex et princeps hæreticorum est diabolus, qui rectè Exterminator, seu Perditor dicitur, quia totum ejus studium, intentio et scopus est secum omnes perdere. Ceterum, ista verba : *Latine habens nomen Exterminans*, inter-

pres addidit de suo; nam Joannes Græcè scripsit Apocalypsim; interpres autem significationem vocis etiam Latine reddere voluit ex Græco, sicut Joannes eam Græcè reddiderat ex Hebræo.

QUÆSTIO IV.

Quænam plaga prædicatur ad sonitum tubæ sextæ.

Cap. 9, v. 15 : *Et sextus angelus tubæ cecinit; et auditi vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei, v. 14, dicentem sexto angelo, qui habebat tubam : Solve quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine viæ Euphrate. Per altare aureum, conformiter ad supra dicta, cap. 6, quæst. 3, intelligitur Christus Dominus. Quatuor verò istos angelos non esse bonos, sed malos, manifestum est ex eo quod boni angeli non alligantur, ne nocent, ac rursum solvantur, ut nocent, quasi à novero invitati abstinerent; sed hæc mali angelis propria sunt, quibus semper est voluntas nocendi, sed non semper datur potestas. Porro, licet mali angeli seu demones sint puri spiritus, ligari nihilominus dicuntur, non quidem vinculis corporeis, sed potestate divinâ, vel virtute angelicâ, quæ detinentur ne loco se movere, coque egredi possint. Dicuntur verò in Euphrate potius quam in alio loco alligati, quia inde, ait Andreas episcopus Casareus, nasciturus aut exiturus est Antichristus; vel quia Euphrates alluit Babylonem; Babylon autem, quæ confusionem significat, est typhas regni diaboli et improborum.*

Vers. 15 : *Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, et diem, et mensem, et annum*; hoc est, qui omni anno, et omni mense, et omni die, et omni hora parati fuerant et anhelaverant ad grassandum in genus humanum; sed hucusque non poterant, quia impediti seu ligati fuerant, uti rabidi canes in catena, qui sunt semper parati ad mordendum. Atque hinc patet quod hi quatuor angeli videntur esse iidem qui supra, cap. 7, prohibiti sunt nocere terræ et mari, etc. Porro soluti hi quatuor diaboli horrendè grassantur in genus humanum, et per totum orbem terrarum seminabunt discordias, et ex sceleratis hominibus in fine mundi conflant istum terribilem exercitum de quo v. 16 et 17, imò varios sibi mutuo adversos exercitus. Etenim tunc *consurget gens in gentem, et regnum in regnum*, Math. 24, v. 7. Dicitur autem hic, v. 18 : *Ab his tribus plagis, scilicet igne, fumo et sulphure, occisa est tertia pars hominum*, impiorum nimirum, seu non signatorum, ut patet ex cap. 7, v. 5, et cap. 8, v. 4. Idem patet etiam ex eo quod si hi occisi essent pii et iusti, nulli tunc iusti amplius superessent in mundo; ceteri enim, qui non sunt occisi, erunt homines scelerati, ut dicitur v. 20 et 21. Igitur hic tantum agit de non signatis et impiis, quorum hæc est plaga, ex quibus tertia pars occiditur, ceteri verò permanebunt in suis sceleribus, inisque morientur.

Ceterum, licet hæc plaga ad finem mundi pertineat, videtur tamen etiam posse exponi de bellis quæ Perse tempore Valeriani, crudelissimi Christianorum perse-

cutoris, Romano imperio intulerunt. Itaque quatuor angeli soluti sunt quatuor demones, quibus Deus limites inter Romanum imperium et Persas commiserat, et quos usque ad istud tempus ligatos in Euphrate detinuerat. His solutis, Perse Jordanem transeunt, et magnam Romani exercitus partem perdunt. *Valerianus illic*, ut scribit Orosius, lib. 7, cap. 22, *à Sapore Persarum rege captus, ignominiosissimâ apud Persas servitute concessit; hoc infamis officii continuâ, donec vixit, damnatione sortitus; ut ipse acervis ligni, regem semper ascensurum in equum, non manu sua, sed dorso attolleret, hoc est, dorsum suum instar scabelli regi præbere cogeretur. Numerus equestris exercitus significat prodigiosam multitudinem exercitus Persarum, qui majori ex parte erat equestris. *Lorice igneæ, hyacinthinae et sulphureæ* denotant varios loricarum colores; *igneæ*, id est, fulgentes instar ignis; *hyacinthinae*, violaceæ seu cærulei coloris, et *sulphureæ*, coloris rubei seu crocei instar sulphuris. *Capita equorum erant tanquam capita leonum*, ut dicitur v. 17. Hæc verba denotant equitatum hunc procedere contra hostes ardore et fortitudine instar leonum; et idè de ore eorum procedit ignis, et fumus, et sulphur : nam de generoso equo scribit Virgilius, Georg. 5 :*

Collectaque premissis volenti sub naribus ignem.

Et hinc subjungitur, v. 19 : *Potestas enim equorum in ore eorum est, et in caudis eorum; nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita; et in his nocent....* Perse enim antrosùm et reirosùm jaculabantur, eorumque tela erant venenata, et in cuspidè aculeata.

CAPUT X.

Joanni revelantur quæ eventura sunt inter sextæ et septimæ tubæ sonitum. Deinde jubetur accipere et devorare librum apertum, qui initio ut mel suave in ejus ore apparuit; sed eo devorato; mox venter ejus amaricatus est.

QUÆSTIO PRIMA.

Quis intelligatur per angelum fortem, et quid per librum apertum.

Vers. 1 : *Et vidi alium angelum fortem descendentem de cælo. Quod hic angelus sit diversus ab eo qui, c. 9, v. 15, sextam tubam inflaverat, manifestum est ex eo alius. Dicitur autem fortis nature et gratiæ viribus, et probabiliter idem est qui supra, cap. 5, vocatus est etiam angelus fortis; quem interpretes communiter asserunt fuisse unum ex illis septem principibus quorum opera Deus hunc mundum inferiorum gubernat.*

Porro iste angelus dicitur amictus urbe, non in facie, quæ splendebat ut sol, sed in reliquo corpore. Hoc velamentum significabat duo : primò, quod ille angelus extremis mundi temporibus sit hominibus revelaturus arcana divina providentiæ; revelabit enim extremum diem esse vicissimum, quod est arcana arcanorum; secundò, significabat quod homines impii istum angelum non sint recepturi, nec intellecturi ejus prædicationem. Ita velum, quod olim Deus jussit poni in capite Moysis, significavit quod carnales Judæi datam